

ירא ה' ויִדְרֹשׁ

הריגת הנביא זכריה בן יהוידע

מתוך הפיוט - 'איכה ישבה חבצלת השרון'

בְּכֹו תִבְכֶּה מִחֻמְשֵׁת סְפָרִים
כְּנִהְרֵג כְּהוֹן וְנִבְיָא בְיוֹם הַכְּפֹרִים
וְעַל דְּמוֹ נִשְׁחַטוּ פְּרָחִים כְּצַפְרִים
וְנָדוּ כְּצַפְרִים כְּהִנֵּי צְפוּרִים

איכה כ,ב

רָאָה ה' וְהִבִּיטָה לְמִי עוֹלָלָתָהּ כֹּה אִם תֵּאכְלֶנָה נְשִׁים פְּרִים עֲלֵלֵי טַפְחִים, אִם יִהְרַג בְּמִקְדָּשׁ אֶ-דָּנִי כְּהוֹן וְנִבְיָא: ס

איכה רבה ב,כג

רָאָה ה' וְהִבִּיטָה, מַעֲשֵׂה בְדוּאָג בֶּן יוֹסֵף שָׁמַת וְהֵנִיחַ בֶּן קֶטָן לֵאמֹו וְהִיתָה מִמִּדַּת אוֹתוֹ בִּטְפָחִים וְנוֹתַנָּת מִשְׁקֵלוֹ זֶהָב לְשָׁמַיִם בְּכֹל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְכִיוֹן שֶׁהִקִּיפָה מִצוּדָה לִירוּשָׁלַם, טַבְחָתוֹ אִמֹו בִּידֵיהָ וְאִכְלָתוֹ וְהִיא יִרְמִיָה מִקוֹנֵן לִפְנֵי הַמָּקוֹם וְאוֹמֵר לְמִי עוֹלָלָתָהּ כֹּה אִם תֵּאכְלֶנָה נְשִׁים פְּרִים עוֹלָלֵי טַפְחִים, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְשִׁיבָתוֹ אִם יִהְרַג בְּמִקְדָּשׁ ה' כְּהוֹן וְנִבְיָא זֶה זְכַרְיָה בֶּן יְהוֹיָדָע.

דברי הימים ב כד, יז-כב

וְאַחֲרֵי מוֹת יְהוֹיָדָע בָּאוּ שְׂרָי יְהוּדָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְמִלְכָּה אֲזִי שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֲלֵיהֶם: וַיַּעֲזְבוּ אֶת בֵּית ה' אֶ-לֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הָאֲשֵׁרִים וְאֶת הַעֲצָבִים וַיְהִי קֶצֶף עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּאַשְׁמֹתָם זֹאת: וַיִּשְׁלַח בָּהֶם נְבָאִים לְהַשְׁיבֵם אֶל ה' וַיַּעֲזְבוּ בָם וְלֹא הִאֲזִינוּ: ס וְרוּחַ אֶ-לֹהִים לְבָשָׂה אֶת זְכַרְיָה בֶּן יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיַּעֲמֵד מֵעַל לְעַם וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֶ-לֹהִים לָמָּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת מִצְוֹת ה' וְלֹא תִצְלְיִחוּ כִּי עֲזַבְתֶּם אֶת ה' וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם: וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמֵהוּ אֲבָן בְּמִצְוֹת הַמֶּלֶךְ בַּחֲצַר בֵּית ה': וְלֹא זָכַר יוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ הַחֹסֵד אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹיָדָע אֲבִיו עִמּוֹ וַיִּהְרַג אֶת בְּנוֹ, וַיִּכְמוּתוֹ אָמַר יְרָא ה' וַיִּדְרֹשׁ: פ
וַיְהִי לְתַקוּפַת הַשָּׁנָה עָלָה עָלָיו חֵיל אָרֶם וַיָּבֵאוּ אֵל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת כָּל שְׂרָי הָעָם מֵעַם וְכָל שְׁלָלָם שָׁלְחוּ לְמִלְכָּה דְרָמְשֶׁק: כִּי בְּמִצְעַר אֲנָשִׁים בָּאוּ חֵיל אָרֶם וְהוּא נִתְּן בְּיָדָם חֵיל לְרֹב מְאֹד כִּי עָזְבוּ אֶת ה' אֶ-לֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וְאֶת יוֹאָשׁ עָשׂוּ שְׁפָטִים: וּבְלִכְתָּם מִמֶּנּוּ כִּי עָזְבוּ אֶתוֹ בְּמַחְלוּיִם רַבִּים הִתְקַשְׁרוּ עָלָיו עֲבָדֵי בְדָמִי בְנֵי יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיִּהְרַגְהוּ עַל מִסְתָּו וַיִּמְתּוּ וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּעִיר דְּוִיד וְלֹא קִבְּרוּהוּ בְּקִבְרוֹת הַמַּלְכִּים: ס וְאַלְהָה הַמִּתְקַשְׁרִים עָלָיו זָבַד בֶּן שְׁמַעְיָה הַעֲמוֹנִית וַיְהוֹזְבֵד בֶּן שְׁמַרְיָה הַמּוֹאָבִית:

יחזקאל כד, ו-ח

לָכֵן כֹּה אָמַר אֶ-דָּנִי ה' אוֹי עִיר הַדְּמִים סִיר אֲשֶׁר חִלַּאתָהּ בָּהּ וְחִלַּאתָהּ לֹא יִצָּאָה מִמֶּנָּה לְנִתְחִיָּה לְנִתְחִיָּה הוֹצִיאָהּ לֹא נִפְל עָלֶיהָ גּוֹרֵל: כִּי דָמָה בְּתוֹכָהּ הִזָּה עַל צָחִיחַ סִלַּע שְׁמֵתָהּ לֹא שִׁפְכְתָהּ עַל הָאָרֶץ לְכִסּוֹת עָלָיו עֶפֶר: לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנִקְם נִקְם נִתְתִּי אֶת דָּמָה עַל צָחִיחַ סִלַּע לְבִלְתִּי הַכְּסוֹת: פ

גיטין נז:

אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבִין, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה:

סַח לִי זֶקֶן אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַם

בְּבִקְעָה זוֹ הִרְגוּ נְבוֹזְרָאָדָן רַב טַפְחִים מֵאֲתִים וְאַחַת עֲשָׂרָה רְבוּא,

וּבִירוּשָׁלַם הִרְגוּ תִשְׁעִים וָאַרְבַּע רְבוּא עַל אֲבָן אַחַת.

עַד שֶׁהִלְכָה דָּמָן וְנִגַּע בְּדָמוֹ שֶׁל זְכַרְיָה. לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: (הוֹשֵׁעַ ד) "וַיְדַמִּים בְּדָמִים נִגְעוּ".

אֲשֶׁכַּחֲיָה לְדָמִיָּה דְזְכַרְיָה דִּהְוָה קָא מִרְתַּח וְסָלִיק

אָמַר לְהוּ: מַאי הָאִי?

אָמְרוּ לֵיה: דָּם זְבָחִים דְּאִישְׁתַּפוּף.

אִיתֵי דָמִי וְלֹא אִידָמִי.

אָמַר לְהוּ: אִי אִמְרִיתוּ לִי, מוּטָב, וְאִי לֹא, מְסָרִיקָא לְבִשְׂרִיכוֹ בְּמִסְרָקֵי דְפְרָזְלָא!

אָמְרִי לֵיה: מַאי נִימָא לָךְ? נְבִיא הָוָה בֶּן, דִּהְוָה קָא מוּכַח לָן בְּמִילֵי דְשְׁמַיָּא, קַמִּינָן עֲלוּיָה וְקַטְלִינָן לֵיה.

וְהָא כְּמָה שְׁנִין דְלֹא קָא נִיחַ דְמִיָּה.

אָמַר לְהוּ: אֲנָא מְפִסְנָא לֵיה. אִיתֵי סְנֵהְדָרִי גְדוּלָה, וְסְנֵהְדָרִי קִטְנָה, קִטְל עֲלוּיָה וְלֹא נָח. בַּחוּרִים

וּבְתוּלוֹת, קִטְל עֲלוּיָה וְלֹא נָח. אִיתֵי תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן קִטְל עֲלוּיָה וְלֹא נָח.

אָמַר לֵיה: זְכַרְיָה! זְכַרְיָה! טוֹבִים שְׂבָהֶם אֲבָדְתִי, נִיחָא לָךְ דְּאֲבָדִינְהוּ לְכוּלְהוּ? כִּד אָמַר לֵיה חֲכִי, נָח.

בְּהִיא שְׁעָתָה הִרְהוּר תְּשׁוּבָה בְּדַעְתֵּיהָ, אָמַר: וְמָה אִם עַל נֶפֶשׁ אַחַת כְּךָ, הֵהוּא גְבַרָא דְקִטְל כָּל הַנִּי

נִשְׁמָתָא, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה?! עַרְק, אֲזַל, שְׁדַר [שְׁטַר] פִּירְטָתָא בְּבִיתֵיהָ וְאֲגִייר. תְּנָא: נַעֲמֹן, גַּר תּוֹשֵׁב

הִזָּה. נְבוֹזְרָאָדָן, גַּר צֶדֶק הִזָּה. מְבַנֵּי בְנֵי שֶׁל הַמֶּן לְמַדּוֹ תוֹרָה בְּבִנְיָ בְּרַק. מְבַנֵּי בְנֵי שֶׁל סִיסְרָא לְמַדּוֹ

תִּינוּקוֹת בִּירוּשָׁלַם. מְבַנֵּי בְנֵי שֶׁל סְנַחְרִיב לְמַדּוֹ תוֹרָה בְּרַבִּים. מַאן אֵינּוּן? שְׁמַעֲנָה וְאֲבַטְלִינוּ.

הִנְנוּ דְכָתִיב: (יחזקאל כד) "נִתְתִּי אֶת דָּמָה עַל צָחִיחַ סִלַּע לְבִלְתִּי הַכְּסוֹת".

איכה רבה פתיחתה כג

והוא מזכיר עון להתפש זה עונו של זכריה, הה"ד (ד"ה = דברי הימים = ב' כ"ד) ורוח א-להים לבשה את זכריה בן יהוידע הכהן ויעמוד מעל לעם וכי מעל ראשי העם היה דאת אמר מעל לעם, אלא שראה עצמו גבוה מכל העם, חתן המלך וכהן גדול ונביא ודיין, התחיל מדבר גדולות, הה"ד (שם /דברי הימים ב' כ"ד/) ויאמר להם כה אמר הא-להים למה אתם עוברים את מצות ה' ולא תצליחו כי עזבתם את ה' ויעזוב אתכם ויקשרו עליו וירגמוהו אבן וגו', ולא נהגו בדמו לא כדם הצבי ולא כדם האיל דכתיב (ויקרא י"ז) ושפך את דמו וכסהו בעפר, ברם הכא כי דמה בתוכה היה, וכל כך למה (יחזקאל כ"ד) להעלות חמה לנקום נקם, ר' יודן שאל לר' אחא היכן הרגו ישראל את זכריה בעזרת נשים או בעזרת ישראל, אמר ליה לא בעזרת נשים ולא בעזרת ישראל, אלא בעזרת כהנים, ולא נהגו בדמו לא כדם הצבי ולא כדם האיל דכתיב ביה ושפך את דמו וכסהו בעפר, וברם הכא על צחיח סלע וגו', כל כך למה להעלות חמה לנקום נקם, נתתי את דמה על צחיח סלע וגו', שבע עבירות עשו ישראל באותו היום, הרגו כהן ונביא ודיין ושפכו דם נקי, וחללו את השם, וטמאו את העזרה ויום השבת ויום הכפורים היה, וכיון שעלה נבזראדן התחיל הדם תוסס, אמר להם מה טיבו של דם זה, אמרו לו דם פרים ואילים וכבשים שהיינו שוחטין, מיד שלח ואייתי דמי זבחים ולא אידמו ליה, אמר להם אין אמריתו מוטב ואם לאו סריקנא לבשרייהו דהנהו אינשי במסרקי דפרזלא, אמרי ליה מאי נימא לך נביא הוה דהוה מוכח לך קמינן עליה וקטליניה, והא כמה שני דלא נייח דמיה, אמר להו אנא מפייסנא ליה, אייתי קומיה סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה וקטלינהו, עד שהגיע דמם לדמן של זכריה, לקיים מה שנאמר (הושע ד') פרצו ודמים בדמים נגעו, ועדיין הדם תוסס, אייתי בחורים ובתולות וקטל עילויה ולא נת, אייתי תינוקות של בית רבן וקטל עילויה ולא נת, אייתי שמונים אלף פרחי כהונה וקטל יתהון עד שהגיע דמם לדמו של זכריה ועדיין היה הדם תוסס, אמר זכריה זכריה כל טובים שבהם איבדתי, ניחא לך דליכלינהו לכולהו, כדאמר ליה הכי מיד נת, בההיא שעתא הרהר לעשות תשובה בנפשיה ואמר, ומה אם על נפש אחת כך ההוא גברא דקטל כל הנהו נפשתא על אחת כמה וכמה, ערק ושדר פרדשנא לביתהו ואגיייר.

ירושלמי תענית ד, ה

אמר רבי יוחנן שמונים אלף פירחי כהונה נהרגו על דמו של זכריה. רבי יודן שאל לרבי אחא איכן הרגו את זכריה בעזרת הנשים או בעזרת ישראל אמר לו לא בעזרת ישראל ולא בעזרת הנשים אלא בעזרת הכהנים. ולא נהגו בדמו לא כדם האיל ולא כדם הצבי תמן כתיב [ויקרא יז יג] ושפך את דמו וכסהו בעפר ברם הכא [יחזקאל כד ז ח] כי דמה בתוכה היה על צחיח סלע שמתהו. כל כך למה להעלות חימה ולנקם נקם נתתי את דמה על צחיח סלע לבלתי הכסות. שבע עבירות עברו ישראל באותו היום הרגו כהן ונביא ודיין ושפכו דם נקי וטימאו את העזרה ושבת ויום הכיפורים היה. וכיון שעלה נבזראדן לכאן ראה את הדם תוסס אמר להן מה טיבו של זה אמרו לו דם פרים וכבשים ואילים שהיינו מקריבין על גבי המזבח מיד הביא פרים ואילים וכבשים ושחטן עליו ועדיין הדם תוסס וכיון שלא הודו לו תלו תליין בגרדון אמרו הואיל והקב"ה רוצה לתבוע דמו מידינו. אמרו לו דם כהן ונביא ודיין הוא שהיה מתנבא עלינו כל מה שאתה עושה לנו ועמדנו עליו והרגנוהו מיד הביא שמונים אלף פירחי כהונה ושחטן עליו ואדיין הדם תוסס. בההוא שעתא נוף ביה אי"ל מה את בעי נובד כל אומתך עלך. מיד נתמלא הקדוש ברוך הוא רחמים ואמר מה אם זה שהוא בשר ודם ואכזרי נתמלא רחמים על בני אני שכתוב בי [דברים ד לא] כי א-ל רחום ה' א-להיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבתך על אחת כמה וכמה מיד רמו לדם ונבלע במקומו.

סנהדרין ז.

אמר רבי תנחום בר חנילאי: לא נאמר מקרא זה אלא כנגד מעשה העגל, שנאמר (שמות לב) וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, מה ראה? אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: ראה חור שזבוח לפניו, אמר: אי לא שמענא להו - השתא עבדו לי כדעבדו בחור, ומיקיים בי (איכה ב) אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא, ולא הויא להו תקנתא לעולם. מוטב דליעבדו לעגל, אפשר הויא להו תקנתא בתשובה.

רש"י שם

מקרא זה - ובוצע ברך [נאץ ה']. אלא כנגד מעשה העגל - שעשה אהרן פשרה בינו לבין עצמו, והורה היתר לעצמו לעשות להם את העגל. ויבן מזבח - הבין מהזבוח לפניו שהרגו את חור על שלא עשה להם. אהרן - כהן ונביא היה. ולא הויא להו תקנתא - דהא סופן לעשות כן, בזכריה בן יהוידע, ויחרב בית המקדש על כך.